

самому собі. Людина загнана в буття. Відтак, буття, як каже Е. Левінас, є поняттям без лазівки.

Що таке небуття? Небуття – це ідеалізація реальності. Практика ніщо нездійсненна, нас бентежить можливість піти з буття, а не навпаки – існування людини трагічне саме по собі, а не в силу його конечності. Улюблене поняття смерті, за Е. Левінасом, також позбавлене онтологічного статусу. Смерть відсилає нас до безконечності, тобто до Іншого, метафізичного. Буття не закінчується зі смертю, а продовжується, чого не можуть вловити ні феноменологія, ні екзистенціалізм.

Метафізика передує онтології. Вона є прагненням до Іншого. Інший метафізично заданий інакшістю, яка виходить за рамки досвіду «Я». «Я» в своєму прагненні пізнати нетотожність Іншого стикається з існуванням нескінченності. Причому ідея нескінченного в свідомості людини дає право їй, по-перше, долати свою замкненість за допомогою досвіду трансценденції й, по-друге, бути відкритою для зовнішнього спілкування. Суть метафізики, за Е. Левінасом, полягає в виявленні переходу від тотожно-тотального «Я» до нескінченного Іншого. Інший, нескінченно виходить за межі повсякденності, він є Бог.

Тільки розгляд крізь призму етики дозволяє усвідомити Іншого, який не зводиться до «Я». Отже, етика є практичною реалізацією, або одним з двох модусів «метафізичної трансценденції» (іншим модусом буде, відповідно, теорія). Етичний підхід поєднує в собі як теоретичне, так і практичне, що не вдається будь-якій іншій філософській дисципліні.

Список використаних джерел:

1. Левінас Э. Бог и философия / Э. Левінас // Эмманюэль Левінас: Путь к Другому: сб. ст. и переводов, посв. 100-летию со дня рожд. Э. Левінаса. – СПб, 2006. – С. 2001.

Єременко П.А.

студент,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МІФУ ПРО ВСЕСВІТНЮ ПОВІНЬ ТА СПАСІННЯ ЖИВОЇ ПРИРОДИ З ТОЧКИ ЗОРУ БІОЛОГІЇ

Серед різних культур та релігії одним з найбільш поширених міфів є міф про всесвітній потоп. Потоп, який мав божественну природу і ставив за мету покарання і нищення людського роду.

Багато народів описують Велику повінь у своїй історії з подібним сюжетом: палестинці, сирійці, індуси, в'єтнамці, китайці, австралійці, тайванці, новогвінейці, полінезійці. Особливо подібні мотиви спостерігаються у народів Америки, Австралії, Ізраїлю.

Наразі, найбільш відомим сюжетом про всесвітній потоп є біблійна оповідь про Ноя. В цій оповіді розповідається про незадоволення Богом моральністним станом людства, яке не здатне до виправлення і єдиним шляхом для зміни цього є винищення всього живого.

Єдина людина, яка заслуговує спасіння своєю праведністю це Ной, який мав на той час 600 років, та його сини з невістками. Крім того, на Ноя покладался обов'язок спасіння усіх живих істот шляхом побудови відомого ковчегу – величезного корабля, приблизно розміром 150 метрів в довжину на 23 метри в ширину згідно Біблії. Враховуючи 3 поверхи ковчегу виходить майже 9000 кв. м [1].

Але метою даного дослідження не є переказ біблійних сюжетів, а розкриття біологічних аспектів даного міфу. Які питання щодо світу живого ставить і які дає відповіді даний міф. З історії всесвітнього потопу ми знаємо, що метою покарання було знищення людей, але чому Бог звернувся до такого способу, коли мало зникнути усе живе?

У відомих міфах про потоп з інших культур, ми знаємо, що гнів богів або їх втручання не було наслідком незадоволення моральним станом людства, а було їх примхою, або внутрішніми конфліктами.

Іудаїзм, будучи етичною релігією, релігією закону, наділяє потоп етичними категоріями, виводячи Ноя як найбільш достойну людину. Крім того, ковчег виступає символом спасіння і християнські храми є уособленням Ноева ковчегу.

Отже, звідси впливає друге завдання нашого дослідження – яке місце тваринного світу в повчальній оповіді про потоп та Ноя? Тобто, чи не маємо ми в підґрунті даної оповіді стародавні уявлення про екологічні та кліматичні проблеми людства. Можливо перед нами, як перед Ноем стоїть завдання усвідомити власну відповідальність перед природою, яку ми готові знищити заради власних примх?

Таким чином, міф про всесвітній потоп можемо аналізувати у подвійній площині: 1. Погляд на міф з точки зору біології; 2. Погляд на тваринний світ з точки зору Біблії та християнства в цілому, що відповідає міждисциплінарному характерові дослідження на стику двох наук – біології та релігієзнавства.

Для того, щоб дати відповідь на перше питання, тобто погляд науки біології на міф про потоп, ми маємо розуміти, що є декілька поглядів на будь-які міфи з точки зору науки: міф – це повна вигадка або міф несе в собі реальне підґрунтя. Ми не можемо покладатися на думку, що міф є маренням та вигадкою, оскільки він має реальне буття (існує) і є результатом зустрічі людського мислення і зовнішнього світу, тобто сприйняття світу і його розвиток є результатом виникненням та становленням людської свідомості, яка отримала власну структуру та досвід. Тому міф про потоп так само відображає не просто певні кліматичні та геологічні процеси, а й очікування та особисті переживання людей в контексті тріади – людина-природа-божественне. Де божественне виступає як трансценденція щодо людини та природи.

Розглядаючи можливість збереження природного різноманіття від знищення (сюжет міфу про потоп) можна припустити, що в тогочасному світі воно (різноманіття) було не великим. Відповідно теперішнім палеодослідженням є

ймовірним, що після «чергового» великого вимирання рослинний, тваринний світ тільки відновлювався. Отже, завдання Ноя було не складним.

Оскільки, серед тварин основними класами є найпростіші, комахи, холонокровні та теплокровні, а серед рослин – голонасінні та покритонасінні. Ною було достатньо мати на човні базову кількість видів, завдяки яким і зберігся, а далі розвинувся природний всесвітній біогеоценоз. В кількісному вимірі це могло бути по сотні кожного класу тварин та рослин. Адже Ч. Дарвін, відзначаючи високу біологічну здатність живих організмів до розмноження, писав у праці «Походження видів», що кожна жива істота природно розмножується в такій прогресії, що за сприятливих умов потомство однієї пари могло б покрити всю Землю [2].

Як доведено дослідниками, генетична (мутації) та морфологічна мінливість є основними рушійними засобами досягнення біологічного різноманіття як в тваринному так і в рослинному світі. Додаючи до цього різні геологічні, кліматичні зовнішні фактори та достатній час матимемо всі передумови вважати, що навіть за відсутності Ноя природа відновилася б самостійно. Можливо, в іншому вигляді ніж існувала до цього, але важливою частиною міфу є саме участь людини (Ноя) у її (природи) збереженні та/або відновленні.

Шлях міркувань та припущень дозволяє дати відповідь, чому саме потоп був обраний вищими силами для «покарання» людства. Це швидкі в часі зміни оточуючого середовища. Пристосування, як біологічний механізм, дає організмам можливість змінюватись та виживати. Однак, цей самий механізм і заважає при швидких змінах, оскільки є досить інерційним у більшості організмів.

Не слід забувати, про необхідність спільного існування різних класів, видів тварин та рослин. Адже кожен з них вносить свій «вклад» у загальне існування. Тому і зображується у міфі, що Ной зібрав «кожної тварі по парі» (можливо це художній прийом). Тогочасні оповідники, маючи відповідний рівень знань та досвіду, описали тільки доступні їхньому розумінню подробиці і деталі. Вони не замислювались над екологічними та природничими, на наш погляд, потребами. Фізичне виживання людського виду, ось що було основою тогочасного життя. Однак з точки зору передачі досвіду між поколіннями, міф мав і має неоціненне значення, виступав та «виступає «пророчим припущенням», що несе в собі знання нескінченності світу в його минулому, теперішньому та майбутньому» [3].

Саме завдяки біологічному різноманіттю та пристосуванню живих організмів до навколишніх умов, відбулося заселення планети. Живі організми також виступають, як продуценти та редуценти у всіх ланцюжках живлення

Прикладом важливості збереження біорізноманіття є експеримент 70-х років ХХ століття – спроба боротися з малярією на острові Калімантан в Індонезії.

Для того, щоб позбутися комарів-переносників малярії було здійснено обробку місцевості пестицидом. Після цього відбувся ряд трагічних подій. Спершу дахи будинків місцевих жителів почали обвалюватися, потім спостерігалася масова загибель котів, і нарешті острів занурився в чуму.

Окрім комарів, пестициди потрапляли і в організм тарганів. Вони не загинули, але стали більш повільними і ящірки стали поїдати їх в значних

кількостях. Концентруючись в організмах ящірок, пестицид викликав нервові розлади та послаблення рефлексів, тому вони частіше ставали жертвами котів.

Масове знищення ящірок дозволило розмножитися гусені, яка поїдала дахи будинків, зроблених з тростини, спричиняючи обвали. Почалася масова загибель кішок, що отруїлися пестицидом. Зникли кішки і не було кому регулювати чисельність пацюків, які заповнили острів. Пацюки живуть у симбіозі з блохами, що є носіями чумної палички. Замість малярії жителі острова отримали іншу, більш страшну хворобу – чуму. Саме такі прогалини в біологічній екосистемі добре ілюструють, як все у довкіллі пов'язане між собою.

Отже, живі організми роблять значний внесок у збалансованість зовнішнього життєвого середовища, колообігу енергії, поживних речовин, або що, звісно в купі з найголовнішим джерелом енергії для планети – Сонцем, приймають участь у створенні сприятливих для життя умов саме тієї біологічної форми, яку представляє людина розумна. Тому не віддільні від неї в існуванні.

Біорізноманіття – це матерія життя, складовою частиною якої є людство і від якої воно повністю залежить. Для людини біорізноманіття має неабияку цінність забезпечуючи її економічні, рекреаційні, культурні, екологічні потреби.

Здоров'я економіки та суспільства в цілому залежить від своєчасного та безперервного отримання різноманітних «екосистемних послуг» від *живої природи*, замінити які буде або дуже дорого, або просто неможливо. Це «послуги» із забезпечення людства природними ресурсами, здоровим середовищем існування та іншим екологічно та економічно значущими «продуктами» [4].

Тому, аналогічні аспекти наголошуються у міфі про всесвітню повінь, адже не йшла мова про збереження ґрунту або повітря. Саме оточуюча Ноя біота була цінною з точки зору продовження його життя та спасіння.

Діяльність людини серйозно порушила стан довкілля, в тому числі безпрецедентно скоротила частку територій, зайнятих природними екосистемами, що є середовищем існування більшості біологічних видів. Втрата біологічного різноманіття є однією з глобальних екологічних проблем.

На прикладі риб можливо показати чому Ную потрібно було узяти усіх, без виключення, живих істот.

У більшості морських риб концентрація солей внутрішнього середовища втричі нижче, ніж поза організмом. Це створює осмотичний тиск (виникає між розчинами різної концентрації при їхній взаємодії). Відбувається вихід води з організму риби. Заповнюючи цей збиток, риби вживають морську воду і всередині організму «опріснюють» її, виводячи зайві солі в основному через зябра.

У прісноводних риб ті ж білки діють в зворотному напрямку, захоплюючи іони ззовні. У прохідних риб ці білки переключаються з одного режиму в інший.

Якщо риб поміняти місцями, у прісній воді морська риба вбирає воду, розбавляючи нею рідке середовище свого організму. Нездатна утримати сіль або позбутися від надлишків води, риба гине. Прісноводна риба у солоній втрачає воду, яку не може втримати – вміст солі в її тілі зростає до смертельного рівня.

Сучасний світ з його непростими взаєминами «людина – жива природа» вимагає значної уваги до цінностей екології, яка на початку свого існування

сформувалась як суто біологічна наука про взаємовідносини «організм – середовище».

Можна стверджувати, що приклад Ноя є досить актуальним. А також говорить про те, що людство замислювалось над гармонійним наповненням світу з давніх давен. Однак, вибудовуючи пріоритети розвитку, людина забула одну стару приказку: не рубай гілку на якій сидиш.

Можливо сакральні віруванням звертали увагу тогочасної людини на необхідність співіснування з живою природою, а не змагання з нею за першість. Питань є багато і це дослідження не дасть відповіді на всі, однак його метою є, в тому числі, привернення уваги та залучення різних верстви населення, зокрема віруючих, атеїстів, тощо, до активних кроків по збереженню навколишнього світу дружнім для людства.

Так чи інакше, в наш час відбувається діалог між наукою та релігією з метою з'ясування, як походження життя на землі, так і напрямку його продовження [5] з поєднанням наукового підходу, божественного проведіння та одкровення.

З точки зору сучасного християнства, багатство природи – «повітря, сонце, воду, землю, небо, море, світло, зірки», Бог «розділив між усіма порівну, як ніби між братами». «Панування» над природою і «володіння» землею (Буття, р.1, 28), до яких людина покликана, згідно з Божим задумом не означають всездозволеності. Вони лише вказують, що людина – це носій образу небесного Владика і як така повинна, показати свою гідність не в пануванні і насиллі над навколишнім світом, а в «поранні» і «догляданні» (Буття, р. 2, 15) величного царства природи, за яке вона відповідає перед Богом.

Тим часом, усе людство вдячне міфу про всесвітню повінь, героєм якого у іудейській міфології був Ной, за висвітлення першого «прототипу» біолога та еколога, котрий доклав зусиль та спромігся зберегти біологічне різноманіття, яке до тепер нараховує величезну кількість видів на Землі; започаткував природоохоронні, природозбережувальні та природогенеруючі заходи, гілля яких досягає і наш час; вивів людство на новий рівень – злагодженого співіснування з природою.

Біологічна свідомість та етика (існування та розвиток яких можливий при умові міждисциплінарного підходу до вирішення глобальних викликів), необхідність яких породжена надшвидким техногенезом, зокрема новітніми біотехнологіями, мають коріння саме з міфологічної складової світової культури, сакральних традицій та повинні спрямовуватися на захист усього живого від не продуманих втручання та наслідків.

Список використаних джерел:

1. Фрззер Д.Д. Фольклор в Ветхом завете / Д.Д. Фрззер. – М.: Политиздат, 1989. – 530 с.
2. Основи популяційної екології [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://subject.com.ua/ecology/population/index.html>
3. Полисаев О.П. Дослідження міфології засобами соціальної філософії / Альманах «Філософські проблеми гуманітарних наук». № 14-15. С. 165-172. ISBN 966-7943-03-8.
4. Концептуальні виміри екологічної свідомості [монографія] / М.М. Кисельов, В.Л. Деркач, А.В. Толстоухов та ін. – К.: Вид. Парапан, 2003. – 312 с.

5. Шашкова Л.О. Антропна перспектива науки та її богословські інтерпретації / Альманах «Філософські проблеми гуманітарних наук». № 14-15. С. 159-164. ISBN 966-7943-03-8.
6. Ukrainian Bible. United Bible Societies, 1991-100M-VO53 (H). – 980 p.

Лучицька В.І.

аспірант,

*Інститут філософії імені Г.С. Сковороди
Національної академії наук України*

«ДІАЛОГ» У ФІЛОСОФІЇ Ю. ТІШНЕРА

Філософія діалогу – це напрямок сучасної філософії, згідно з яким діалог (грец. *Dialogos*) – є фундаментальним, автентичним (правдивим) способом існування людини. Діалог – розмова долає об'єктивістську і підпорядковану практичній користі відносин суб'єкт – об'єкт на користь відносин суб'єкт – суб'єкт. При цьому відкриває або конститує онтологічний, епістемологічний і аксіологічний первинний зв'язок «Я – Ти» [1, с. 50].

Філософію діалогу називають також філософією зустрічі, хоча як зазначає Я. Ключовський, що філософія зустрічі і діалогу не є ідентичними визначеннями, але принаймні можна ствердно говорити про причинний зв'язок між ними. Діалог є можливим, коли настає зустріч, яка є умовою зародження діалогу [2, с. 23]. Сформувалася вона як окремий напрямок після I світової війни (у 20-х рр XX ст.). Її представники стали в опозицію до традиційного способу філософування, який був притаманний трансцендентальній філософії: неокантизму і феноменології [4, с. 5].

Ця філософія виростає з бунту проти сучасного раціоналізму та ідеалізму. Представники філософії діалогу цікавляться етичним виміром між людських стосунків [8, с. 51]. Вказують вони на два джерела діалогічного мислення. Перше – це біблійно-релігійна традиція відгомін юдаїзму і християнства. Друге – це філософська традиція (Сократ і Платон) [3, с. 47-48]. Ю. Тішнер говорить, що філософія діалогу зародилася внаслідок відходу людства від примусу і повернення до біблійних джерел [6, с. 277].

Точкою виходу у розумінні діалогу для Ю. Тішнера є наступні твердження: трансценденція Я у напрямку до «іншого» відбувається під час «Зустрічі», сенс якої слід шукати в «агатологічному аспекті», який визначений наявністю добра і зла, згуби і падіння, засуду і спасіння. У цьому ж горизонті – стверджує Тішнер – «інший» є присутній для Я в епіфанії обличчя. Слід зазначити, що первинні відносини Я до «іншого» не мають – згідно з Тішнером – характеру пізнавального, а лише етичний. Після епіфанії обличчя лунає запитання, на яке Я може відповісти або ні.

Отже, як же ж ми можемо досвідчити іншу особу? Тішнер відповідає просто: «У момент зустрічі з нею». Зустріч вимагає зміни у просторі комунікації. Той, хто зустрічає когось, трансцендує, виходить поза себе у подвійному сенсі цього